

Leningen in de familiesfeer

Tot 2010 leidde een renteloze lening niet tot een belastbare schenking, mits de lening direct opeisbaar was. Met ingang van 1 januari 2010 is artikel 15 Successiewet 1956 (SW) ingevoerd. Op grond van deze fictiebepaling wordt een voordeel in aanmerking genomen, indien sprake is van een geldlening die geen of een te lage (minder dan 6%) rente draagt en die feitelijk en/of juridisch direct opeisbaar is. Doorgaans zullen renteloze leningen worden verstrekt binnen familieverhoudingen, artikel 15 SW zal dan ook vooral spelen bij leningen die worden verstrekt door ouders aan hun kinderen.

Schenkbelasting wordt geheven ter zake van schenkingen en giften. Van een schenking is sprake indien de schenker verarmt, de begiftigde verrijkt en partijen de bedoeling hadden om de begiftigde te bevoordelen. In de familiesfeer wordt overigens vrij snel aangenomen dat sprake is van vrijgevigheid. De Hoge Raad heeft in 1986 beslist dat ingeval ouders renteloos geld lenen aan hun kinderen, geen sprake is van een gift indien de lening feitelijk direct opeisbaar is. De schuldeiser verarmt in deze situatie niet, omdat een direct opeisbare lening op een solvabele debiteur geen lagere waarde heeft dan de nominale waarde. Aan heffing van schenkbelasting werd dus niet toegekomen. Dat de schuldenaar in dit geval wel verrijkt staat buiten kijf. Het niet hoeven betalen van rente levert immers een voordeel op dat niet zou zijn verkregen indien geld van een derde werd geleend. Omdat de wetgever meent dat dit voordeel bij de schuldenaar moet worden belast, is in artikel 15 SW een nieuwe fictiebepaling opgenomen om bij renteloze leningen een belastbare schenking in aanmerking te kunnen nemen.

Geen overgangsregeling

De fictiebepaling is ruim geformuleerd. Dit betekent dat geldleningen die aan de voorwaarden van artikel 15 SW voldoen onder de bepaling vallen. In de praktijk zal hierdoor met ingang van dit jaar sprake kunnen zijn van heffing in reeds lang bestaande situaties. Om een fictieve schenking te voorkomen moeten de betreffende direct opeisbare leningen worden aangepast. Hierbij moet gedacht worden aan het opnemen van een renteclausule dan wel (in samenhang hiermee) het wijzigen van de opeisbaarheid. Omdat de voorwaarden gewijzigd kunnen worden met het oog op de nieuwe wetgeving is geen overgangsregeling getroffen voor bestaande situaties.

De nieuwe fictiebepaling

Op grond van artikel 15 SW wordt een voordeel in aanmerking genomen alsof sprake is van een vruchtgebruik van dag tot dag. Voor de omvang van dit vruchtgebruik wordt aangesloten bij de tabellen van het Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956. Het voordeel is gelijk aan het verschil tussen 6% en de verschuldigde rente berekend over de waarde van de vordering.

Artikel 27 SW bepaalt dat hetgeen in de loop van het kalenderjaar is genoten, geacht wordt voor het totale bedrag te zijn geschonken op de laatste dag van het kalenderjaar. Op grond van de hoofdregel moet door de schuldenaar binnen twee maanden na afloop van het kalenderjaar aangifte schenkbelasting worden gedaan. In de praktijk betekent dit dus dat per saldo per jaar 6% van de hoofdsom als schenking in aanmerking wordt genomen. Als de lening gedurende het jaar wordt verstrekt of direct opeisbaar wordt, dan wordt dit voordeel tijdsevenredig in aanmerking genomen.

Een simpel rekensommetje leert dat bij leningen verstrekt door ouders aan kinderen pas sprake zal zijn van heffing indien het geleende bedrag groter is dan € 83.333. Een rente van 6% over dit bedrag is € 5.000 (ofwel het huidige bedrag van de jaarlijkse vrijstelling voor de schenkbelasting voor kinderen). Bij het lenen van een groter bedrag kan bij een lage rente eveneens de jaarlijkse vrijstelling worden benut. Stel dat vader een lening wil verstrekken van € 200.000. In dat geval zal een rente van lager dan 3,5% leiden tot heffing van schenkbelasting bij het kind.

Direct opeisbaar

Uit artikel 15 SW volgt dat sprake moet zijn van een lening welke rechtens dan wel in feite direct opeisbaar is of dat op enig moment wordt. Voor de vraag of een lening direct opeisbaar is wordt niet alleen gekeken naar hetgeen in de leningsovereenkomst is opgenomen. De feitelijke realiteit is bepalend. De schuldeiser moet het geld direct kunnen opeisen, waarbij de schuldenaar het bedrag direct terugbetaalt. Algemeen wordt aangenomen dat voor directe opeis-

Fictieve schenking

Stel dat vader op 1 oktober 2010 een bedrag van € 300.000 renteloos leent aan zijn dochter. In 2010 wordt op grond van artikel 15 SW een fictieve schenking in aanmerking genomen van $91/365 \times € 18.000 = € 4.487$. De verschuldigde schenkbelasting hierover bedraagt € 448 (indien de jaarlijkse vrijstelling nog kan worden benut is er geen heffing).

baarheid voldoende is als de schuldenaar het geld ook bij een derde (bijvoorbeeld) een bank kan lenen. De wetgever heeft het begrip direct opeisbaar niet nader ingevuld. Wel is de staatssecretaris ingegaan op de situatie dat een lening eerst niet direct opeisbaar is en later wel. Hierbij is opgemerkt dat een contractuele opzeggingstermijn van twee à drie maanden de lening niet het karakter ontnemt van direct opeisbaar te zijn. De staatssecretaris geeft het volgende voorbeeld. Indien bijvoorbeeld in de leningsovereenkomst is bepaald dat een renteloze lening na tien maanden opeisbaar wordt, dan is vanaf het moment van opeisbaar worden artikel 15 SW van toepassing. Het is dus van belang om in geval van een renteloze of laagrentende lening die niet direct opeisbaar is, in de gaten te houden of deze dat op enig moment wordt. Omdat de omvang van het voordeel van dag tot dag wordt berekend, is de dag van opeisbaar worden bepalend voor de schenkbelasting. Voor de goede orde merkt de staatssecretaris nog op dat ten aanzien van het rentevoordeel over de eerste tien maanden in bovengenoemd voorbeeld doorgaans sprake zal zijn van een schenking op grond van de hoofdregel van artikel 1 SW.

Niet-opeisbare geldleningen

Artikel 15 SW is niet van toepassing op geldleningen die niet direct opeisbaar zijn. Voor een geldlening die niet direct opeisbaar is, geldt dat sprake kan zijn van een belastbare schenking indien een lagere rente dan de marktrente wordt vergoed. Dit was ook voor 1 januari 2010 het geval. In dat geval vindt heffing op grond van de hoofdregels van de Successiewet plaats. Overigens blijft het hierbij steeds de vraag wanneer sprake is van een marktrente die als zakelijk wordt beschouwd. Uitgaande van de huidige rente kan in ieder geval worden gesteld dat de marktrente lager zal zijn dan 6%. In de praktijk kan dus bij het aangaan van een nieuwe geldlening worden gekozen voor een

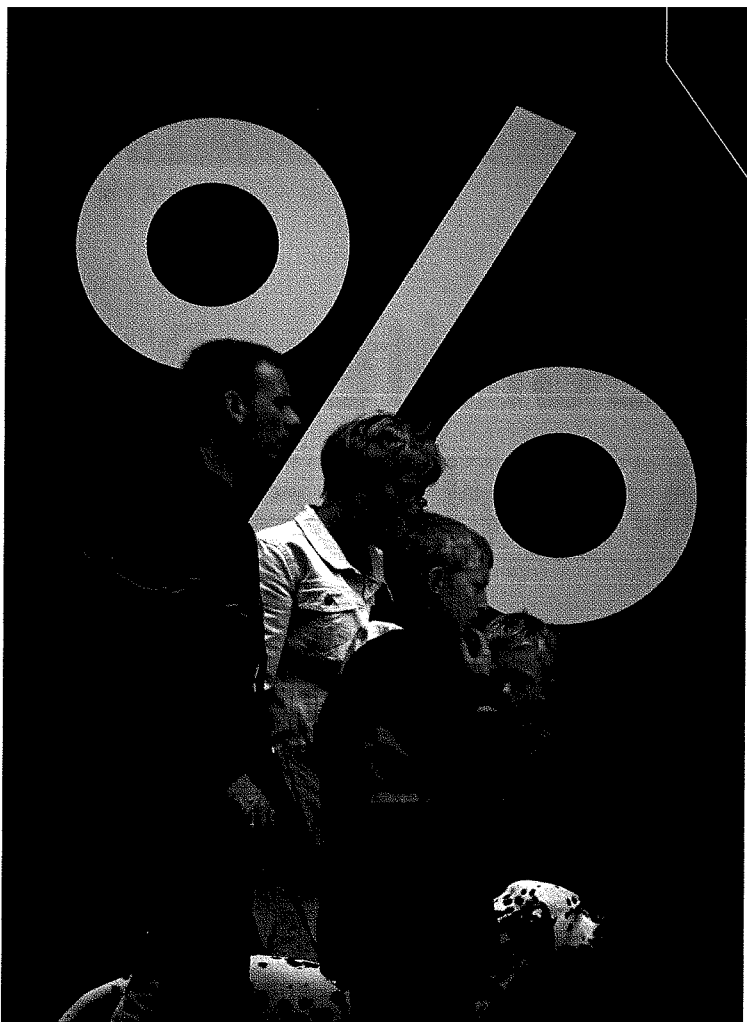

FOTO: HOLLANDE HOOGTE

Direct of indirect

Uit het tweede lid van artikel 15 SW volgt dat de fictiebepaling alleen van toepassing is op een geldlening die direct of indirect aan een natuurlijk persoon is verstrekt door een natuurlijke persoon die daarbij niet handelt in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf.

Doordat de term indirect wordt gebruikt kan artikel 15 SW ook spelen indien de lening niet wordt verstrekt door de ouder zelf, maar bijvoorbeeld door de vennootschap waarvan de ouder 100% van de aandelen houdt. Ook kan worden gedacht aan het verstrekken van een lening aan de vennootschap van het kind. Indien sprake is van een renteloze of laagrentende lening valt de lening in beginsel onder de reikwijdte van de bepaling van artikel 15 SW.

opzegtermijn van bijvoorbeeld een jaar (of langer) waardoor bij een 'gewone' zakelijke rente geen sprake is van een belastbare schenking.

Conclusie: let op de rente

Bij het verstrekken van leningen aan familieleden is de hoogte van de rente altijd belangrijk geweest voor de vraag of sprake is van een belastbare schenking. Met ingang van 1 januari 2010 is duidelijk dat het hierbij niet meer uitmaakt of de lening wel of niet direct opeisbaar is. In alle situaties zal moeten worden getoetst of wordt voldaan aan de hoofdregels voor een schenking dan wel of de fictiebepaling van artikel 15 SW van toepassing is. ■

Bron: HR 26-02-1986, nr. 23 299 (BNB 1986/162); MvF 05-10-2009, Toelichting bij de Tweede Nota van wijziging
Wet: art. 1, 15, 27 SW 1956

01 Wijzig voorwaarden

Heeft u in het verleden aan uw kinderen renteloze of laagrentende direct opeisbare leningen verstrekt? Dan is het raadzaam om de voorwaarden nog dit jaar te wijzigen. Zo voorkomt u dat u de komende jaren jaarlijks te maken krijgt met een fictieve schenking.